Otrzymano: 24.09.2025
Poprawiono: 19.08.2026
Przyjęto: 7.09.2026

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-ND 4.0 International) license
https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0

Kultura Media Teologia

ISSN 2081-89-71
2026 nr 67, s. 9–26
https://doi.org/10.21697/kmt.2026.67.01

Jakub Akonom
Akademia Katolicka w Warszawie (Szkoła Doktorska)
https://orcid.org/0000-0002-3959-9183

Współczesne duszpasterstwo rodzin w Polsce a problem antykoncepcji

Contemporary pastoral care for families in Poland and the issue of contraception

Abstract

The purpose of the article is to show the pastoral care of families in Poland in the light of contemporary pastoral challenges, including socio-cultural changes, which directly contribute to the attempt to redefine moral norms, which is particularly evident in the issue of contraception. The result of the analysis made in the article is an answer to the question of how to moderate contemporary pastoral care for families in order to avoid significant mistakes resulting from a fragmentary and superficial approach to the issue of contraception. Effective pastoral care directed toward a subject such as the family requires pastoral conversion. The pastoral practice of the Church in Poland sometimes uses a renewed, high-quality pastoral approach, nevertheless there is still a need to popularize pastoral methods adequate to modern requirements, based on language and forms of communication appropriate to the faithful living in the realities of the 21st century. Among the priorities of the pastoral care of families in Poland, emphasis should be placed on changing the social perception of contraception, which should be implemented through various forms and methods of work with married couples.

Keywords

family pastoral care, contraception, bioethics, marriage, communities, pastoral conversion

Abstrakt

Celem artykułu jest ukazanie duszpasterstwa rodzin w Polsce w świetle współczesnych wyzwań pastoralnych, w tym przemian społeczno-kulturowych, które w bezpośredni sposób przyczyniają się do próby zredefiniowania norm moralnych, co jest szczególnie widoczne w problematyce antykoncepcji. Rezultatem dokonanej w artykule analizy jest odpowiedź na pytanie w jaki sposób moderować współczesne duszpasterstwo rodzin, aby uniknąć istotnych błędów wynikających z fragmentarycznego i powierzchownego podejmowania zagadnienia antykoncepcji. Skuteczne duszpasterstwo skierowane ku podmiotowi, jakim jest rodzina, wymaga nawrócenia pastoralnego. W praktyce duszpasterskiej Kościoła w Polsce stosuje się niekiedy odnowione, wysokojakościowe podejście pastoralne, mimo to nadal istnieje konieczność popularyzacji metod duszpasterskich adekwatnych do współczesnych wymagań, opartych na języku i formach komunikacji właściwych wiernym żyjącym w realiach XXI wieku. Wśród priorytetów duszpasterstwa rodzin w Polsce należy zaakcentować zmianę społecznego postrzegania antykoncepcji, które należy realizować poprzez różnorakie formy i metody pracy z małżeństwami.

Słowa kluczowe

duszpasterstwo rodzin, antykoncepcja, bioetyka, małżeństwo, wspólnoty, nawrócenie pastoralne

Wstęp

Truizmem jest stwierdzenie, iż duszpasterstwo rodzin staje współcześnie wobec licznych wyzwań bioetycznych, faktem pozostaje jednak konkluzja wychodząca z powyższego, a mianowicie konieczność aktualizacji przekazu pastoralnego skierowanego do rodzin, a także opracowania nowych dróg i narzędzi służących skutecznej pracy duszpasterskiej prowadzonej w niesprzyjających warunkach społeczno-kulturowych (ND 122). Postępująca w szybkim tempie sekularyzacja społeczeństwa domaga się podjęcia przez Kościół odpowiednich i skutecznych działań (Fiałkowski 2024, 94). Duszpasterstwo rodzin ze swoimi wielorakimi formami będąc jednym z kluczowych obszarów działalności pastoralnej Kościoła wymaga szczególnej troski, wyrażającej się w stałej aktualizacji duszpasterskiego przekazu wraz z jego językiem oraz zadaniami zmierzającymi do zwiększenia efektywności pastoralnego oddziaływania na życie moralne wiernych żyjących w XXI wieku (Pryba 2024, 354).

Na wspomniany wyżej fakt mają niewątpliwie wpływ silne zmiany społeczne i kulturowe, które nie tylko w drastyczny sposób zmieniły obraz społeczeństwa polskiego, trzeba dostrzec, iż proces ów jest nadal kontynuowany i stale postępuje, czego przykładem może być zmiana roli i pozycji Kościoła w społeczeństwie polskim (Mariański 2021, 14). Nie można przy tym nie dostrzec tempa zachodzących zmian, wobec którego wspomniane duszpasterstwo staje przed koniecznością dostosowania swoich działań do tempa przemian oraz aktualizacji bieżących propozycji pastoralnych.

Trzeba zauważyć, iż w planowaniu pastoralnych działań konieczne jest wzięcie pod uwagę dokonywania zmiany mentalności mas społecznych, które może skutkować pojawianiem się grupy społecznej, składającej się z rodzin i małżeństw, odrzucających sens wiary w Boga, członkowie tejże grupy, mimo osobistych przekonań nie mogą być pominięci czy skreśleni przez Kościół, przeciwnie, należy objąć ich jeszcze szczególniejszą troską, na wzór ewangelicznego pasterza, który zostawiając stado idzie w poszukiwaniu zagubionej owcy (Kasprzak 2024, 151).

Celem Kościoła nie jest pogoń za światem i konieczne nadążanie za obowiązującymi w nim trendami, nie sposób jednak nie odnieść wrażenia, iż współczesnemu duszpasterstwu rodzin brak jest, mimo chwalebnych wyjątków, świeżego i aktualnego spojrzenia na rzeczywistość. Faktem jest, iż to właśnie kwestie związane z seksualnością są jednymi z najbardziej wymagających społecznie tematów podejmowanych przez współczesną refleksję teologiczną (Laddach 2021, 171). W tym świetle jawi się więc konieczność zaimplementowania rozwiązań pozwalających na stanięcie wobec problemów bioetycznych w sposób adekwatny do ich złożonej struktury, bez spłycania problematyki i wskazywania drogi na skróty w podejściu do zagadnień z pogranicza moralności, etyki i biologii, wśród których niewątpliwie istotne miejsce zajmuje problem antykoncepcji. Podjęcie systematycznych działań duszpasterskich, które mają na celu nawrócenie człowieka, wpisuje się w metaforyczne

ujęcie Kościoła jako szpitala polowego, tak często używanego przez Ojca Świętego Franciszka (Draguła 2018, 166). Wyzwaniem w tym zakresie jest niewątpliwie pozytywny obraz antykoncepcji jaki zakorzenił się w społeczeństwie, przede wszystkim zaś utrwalił się wśród osób młodych (Dańczak 2024, 65).

W niniejszym artykule podjęto próbę charakterystyki duszpasterstwa rodzin stanowiącego współcześnie jedną z priorytetowych płaszczyzn działalności Kościoła w Polsce oraz problemu antykoncepcji będącego wyzwaniem stojącym przed wspomnianym duszpasterstwem. Celem artykułu jest pokazanie tego, jak należy modyfikować działania duszpasterstwa rodzin w kontekście problemu antykoncepcji ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń i trudności duszpasterskich odnoszących się do zmian społeczno-kulturowych, które w bezpośredni sposób przyczyniają się do próby zredefiniowania kategorii moralnych wobec problemów bioetycznych.

We współczesnej literaturze przedmiotu odnaleźć można wiele opracowań poruszających problem antykoncepcji w świetle bioetycznym, a także liczne prace omawiające praktyczny wymiar duszpasterstwa rodzin, brak jest jednak publikacji, które podejmują refleksję nad problematyką antykoncepcji w świetle duszpasterstwa rodzin osadzonego w warunkach trzeciej dekady XXI wieku, uwzględniających obecne uwarunkowania kulturowe i społeczne, oraz adekwatne metody duszpasterskie (Pyźlak 2022, Rzepka 2022, Czerwonka 2020, Ozorowski 2020). Lektura niniejszego artykułu może przyczynić się do podniesienie poziomu jakości oraz efektywności działań pastoralnych prowadzonych w ramach duszpasterstwa rodzin, a także pozwolić na uniknięcie istotnych błędów wynikających z fragmentarycznej i powierzchownej znajomości zagadnień definiowanych jako wyzwania z zakresu bioetyki.

Pod względem metodologicznym artykuł został oparty na analizie oraz syntezie obszernej literatury przedmiotu oraz dokumentów Kościoła. Całość artykułu została podzielona na części, w których podjęto analizę problematyki duszpasterstwa rodzin, metod jego funkcjonowania, oraz ujęcia problemu antykoncepcji. W pierwszej części przedstawiona zostanie rodzina stanowiąca właściwy podmiot duszpasterstwa. Następnie dokonana zostanie charakterystyka zmian społecznych i kulturowych wpływających na rodziny oraz właściwe im duszpasterstwo specjalistyczne. Kolejna część artykułu obejmie analizę współczesnego postrzegania antykoncepcji. Kolejno ukazane zostanie duszpasterstwo rodzin w praktyce pastoralnej Kościoła w Polsce. W ostatniej części przedstawione zostaną działania Kościoła w Polsce reprezentujące nowe, wysokojakościowe podejście pastoralne, oraz omówienie konieczności szerokiej odnowy, uwzględniającej m.in. problematykę języka i form komunikacji w tymże duszpasterstwie. Całość zwieńczą wnioski końcowe, stanowiące konkluzję wywodu.

Z powodu ograniczeń objętościowych niniejszy artykuł obejmie wyłącznie kluczowe kwestie, należy zaznaczyć, iż wiele z omówionych poniżej zagadnień wymaga

przeprowadzenia odrębnej heterogenicznej analizy, pozwalającej na zaprezentowanie całościowego obrazu problemu, co z przyczyn formalnych nie jest możliwe w ramach jednego artykułu. Potrzeba ta wydaje się pilna zwłaszcza w kontekście tak szeroko podnoszonego problemu jakim jest kryzys współczesnej rodziny, a także, nieco rzadziej dostrzegany, kryzys duszpasterski.

Rodzina podmiotem duszpasterstwa

Punktem wyjścia dla całego wywodu winno być przypomnienie nauczania papieża Franciszka, podkreślającego doniosłość współdziałania Kościoła i rodziny w przekazywaniu wiary (LF 43). Owo synergiczne zjednoczenie Kościoła i rodziny zawsze nakierowane jest na dobro osoby ludzkiej, zachowując jej wolność i wszelkie przynależne jej prawa. Wiara zaszczepiona w środowisku rodzinnym ma szansę być przyjęta przez dzieci doświadczające świadectwa życia duchowego swoich rodziców, którzy mają, umocnieni darami Ducha Świętego, pomóc swoim dzieciom w ludzkim i chrześcijańskim wzrastaniu (FC 38). Należy jednak zauważyć, iż aby móc współpracować w sposób prawidłowy z łaską Boga, rodziny musza być na nią otwarte, a nawet wobec niej uległe, łaska nie narusza w żaden sposób wolności człowieka, uzdalnia jednak do bycia współpracownikami Pana (KKK 1742). Doniosłość zadań i odpowiedzialność powierzona rodzinom stawia je wśród priorytetów duszpasterstwa, bowiem rodzina rozumiana jako środowisko wiary jest szkołą bogatszego człowieczeństwa (GS 52).

Konieczność podejmowania pastoralnej troski o rodziny została w sposób trwały wpisana w nauczanie Kościoła, nie stanowi ona więc novum, nie domaga się więc dalszego uzasadniania doniosłości roli rodziny w niniejszym artykule, ani też omawiania jej szczególnego znaczenia w społeczeństwie, fakty te bowiem są w środowisku pastoralistów powszechnie znane i uznawane (Waluś 2024, 126). W tym miejscu należy jednak zaznaczyć, iż przejawy duszpasterskiej troski o rodzinę domagają się, pod kątem działalności teologii pastoralnej stałej weryfikacji i aktualizacji działań strukturalnych, zwłaszcza w kontekście wyzwań związanych z bioetyką oraz wpływem przemian zachodzących w społeczeństwie (Drożdż 1998, 251).

Rodzina stanowi nie tylko przestrzeń wyrażania miłości małżeńskiej, ale jest też pierwszym środowiskiem wychowawczym, kształtującym dzieci, które w niej przyszły na świat (Filipowicz 2017, 127). Rodzina jest więc rzeczywistością złożoną, można w niej dostrzec zarówno przestrzeń dla formacji osobistej, formacji małżeńskiej, formacji dzieci oraz młodzieży, a także rodzinnej, uwzględniającej wszystkich jej członków. Można w tym miejscu dokonać pewnego porównania z ewangelizacyjnym wymiarem przygotowania do sakramentów inicjacji, które nie skupia się jedynie na dzieciach czy młodzieży, ale obejmuje także ich rodziców (Śmigiel 2014, 57). Należy zauważyć, iż wielość formuł duszpasterskich, jakie mogą być skierowane do rodziny oraz jej członków potwierdza fakt, iż jest ona podmiotem duszpasterstwa,

które nie może ograniczać się do podstawowej troski i opieki duszpasterskiej, przeciwnie, musi wychodzić naprzeciw problemom rodzin i jej członków, poprzez swoje działania przybliżając ich do Boga.

Zmiany społeczne i kulturowe

Aby dostrzec konieczność redefinicji działań duszpasterskich podejmowanych w ramach duszpasterstwa rodzin, zwłaszcza w zakresie bioetyki, konieczne jest dostrzeżenie intensywności zmian społeczno-kulturowych zachodzących w Polsce. Należy zauważyć, iż proces globalizacji i zintensyfikowanej cyfryzacji doprowadzające do powstania tzw. globalnej wioski, w istotny sposób wpłynęły nie tylko na tempo, ale także na intensywność oddziaływanie wspomnianych przemian.

Powyższy fakt ów jest niezwykle istotny, wskazuje bowiem na realia pastoralne, wobec których staje dziś Kościół w Polsce, stojąc na straży etyki chrześcijańskiej i moralności wiernych. Kraj, który niegdyś uważany był za ostoję katolicyzmu, współcześnie uległ szybkiej sekularyzacji (Rabczyński 2024, 461). Społeczeństwo nie jest już tak silnie związane z Kościołem jak w czasach PRL, kiedy to był on ostoją nawet dla osób, które nie deklarowały się jako wierzące.

Z jednej strony notowany jest spadek obywateli Polski deklarujących się jako katolicy, czego przykładem jest fakt, iż tendencję spadkowa wykazują badania prowadzone przez ISKK, a obejmujące m.in. współczynnik *dominicantes*, definiujący poziom uczestnictwa wiernych w niedzielnej Mszy świętej (ISKK 2024, 36). Należy zauważyć, iż dość wysoki poziom wykazują natomiast badania określające poziom *communicantes*, a więc osób przystępujących do Komunii świętej podczas niedzielnych Mszy świętych (ISKK 2024, 36).

Przywołane powyżej obserwacje badawcze składają się na obraz społeczeństwa polskiego, który należy poddać właściwej ocenie, aby móc wyprowadzić z niego wnioski konieczne do efektywnej pracy duszpasterskiej z rodzinami, dotykającej w istotny sposób zagadnień bioetycznych. Z jednej strony sekularyzacja społeczeństwa zmniejsza zasięg odziaływania Kościoła, ograniczając tym samym liczbę osób, do których może on dotrzeć z nauczaniem moralnym, bowiem religijność i moralność nie są już ze sobą połączone, co definitywnie różni współczesne społeczeństwo od jego tradycyjnej formuły funkcjonowania (Mariański 2021, 12).

Z drugiej zaś strony, podnosi się jakość praktyk religijnych w gronie osób uczestniczących w liturgii, nie sposób nie dostrzec w zwiększeniu liczby osób przyjmujących Komunię świętą ogromnego potencjału, jest to bowiem grupa wiernych prowadzących życie sakramentalne, a także w dużej mierze zaangażowanych w życie wspólnoty jaką jest Kościół. W tym kluczu należy dostrzec, iż pomimo negatywnych zmian o charakterze sekularyzacyjnym i laicyzacyjnym współczesne duszpasterstwo rodzin może opierać się także na wiernych świeckich, bowiem to właśnie

zaangażowanie ich oraz duszpasterzy umożliwia właściwy dynamizm posługiwania rodzinom (Siduniak 2022, 451).

Niewątpliwie mówiąc o zakresie i tempie zmian zachodzących w społeczeństwie i kulturze, należy przypomnieć opinię Soboru Watykańskiego II, który już w latach sześćdziesiątych dwudziestego wieku stwierdził, iż siła i moc instytucji małżeństwa i rodziny ujawnia się również w tym, że głębokie przemiany w dzisiejszym społeczeństwie, mimo trudności z nich wypływających, coraz częściej i w różny sposób ukazują prawdziwy charakter tej instytucji (GS 47).

Współczesne postrzeganie antykoncepcji

Wydaje się, iż jednym z kluczowych wyzwań z zakresu bioetyki, jakie stoi dziś przed duszpasterstwem rodzin stanowi stosowanie przez małżonków antykoncepcji. Nie należy w tym miejscu odrzucać innych, niezwykle istotnych kwestii dotykających życia rodzinnego i małżeńskiego, jak choćby sztuczne zapłodnienie metodą in vitro, problemu aborcji bądź eutanazji, wydaje się jednak, iż przywołane tutaj zagadnienia są sprawami wiążącymi się z pewnego rodzaju życiową decyzją, na tyle fundamentalnymi, iż ich występowanie jest dużo mniej powszechne niż stosowanie antykoncepcji, która upowszechniona przez ostatnie dekady no mocy przemian społecznych i kulturowych, znajduje niestety swoje miejsce także w relacji małżonków zbudowanej na sakramencie Kościoła.

Trzeba dostrzec, iż aby przyjąć nauczanie Kościoła, zgodzić się z nim, a nade wszystko zaimplementować je w swoim życiu konieczne jest nawiązanie najpierw osobowej relacji z Bogiem, stanowiącej fundament do przyjęcia wymagających, ale możliwych do spełnienia zasad życiowych (Lemek 2022, 270).

Omówienie wyzwań jakie stoją przed duszpasterstwem rodzin w świetle antykoncepcji, należy rozpocząć od pewnego truizmu, zawartego w jej nazwie. Już samo negatywne nastawienie do koncepcji, którą można rozumieć jako naturalny płodny cykl kobiety, w którym dla zrodzenia potomstwa ma wziąć udział mężczyzna, stanowi nie tylko stanięcie naprzeciw prawu naturalnemu, ale także Bożemu zamysłowi. *Deus Creator* uczynił bowiem ludzi płodnymi, antykoncepcja natomiast działa przeciwko ludzkiej naturze, stworzonej przez Pana, działa tym samym przeciw samemu Bogu (Kućko 2021, 145). Takie, ujęte w kluczu duchowości spojrzenie na antykoncepcję wydaje się być dla pastoralistów filarem jakichkolwiek rozważań dotyczących tego palącego problemu.

Nie sposób bowiem analizować wyzwań dla współczesnego duszpasterstwa rodzin bez zdefiniowania istotnego, omawianego problemu. W tym miejscu należy mówić wręcz o konieczności zredefiniowania samej antykoncepcji, bowiem w wielu środowiskach, także w pewnej części katolickich małżeństw uchodzi ona za coś, co zasadniczo ułatwia życie, upraszcza je i pozwala prowadzić je niejako po swojemu, mimo pewnego piętna ze strony nauczania Kościoła, jest ona niekiedy postrzegana

jako coś neutralnego moralnie, w skrajnych przypadkach zaś, jako coś dobrego. Trzeba pamiętać, iż, mimo że antykoncepcja co do zasady dotyka intymnej sfery życia małżonków, jej skutki nie ograniczają się wyłącznie do ich życia prywatnego, przeciwnie, mają one wymiar społeczny (Olczyk 2021, 65).

Moralna neutralność antykoncepcji bywa podpierana argumentami opartymi na twierdzeniu o budowaniu intymnej relacji małżeńskiej, cementowaniu więzi oraz okazywaniu sobie miłości rozumianej jako dar z samego siebie. W życiu sakramentalnych małżeństw bywa wiele sytuacji, kiedy antykoncepcja mogłaby wydawać się dobrym rozwiązaniem, dość wspomnieć o zindywidualizowanym przebiegu cyklu płodności o kobiet, pracy zawodowej i obowiązkach rodzinnych pozwalających na intymne spotkanie w czasie zazwyczaj przypadającym na okres płodny kobiety. Wreszcie moralna neutralność antykoncepcji bywa opierana na argumentacji wskazującej na brak kompetencji wspólnoty Kościoła do ingerowania w intymne pozycie małżonków, zamykające się, według takiej argumentacji, w sferze ich wolności. Wadliwość takiej argumentacji nie sposób jest omawiać w jednym tylko artykule, domaga się ona poszerzonego spojrzenia na antropologiczne ujęcie wolności i sumienia, stad też przedstawione stanowiska mają być jedynie pewnym sygnałem, wskazującym istniejący problem.

Ocena moralna antykoncepcji, płynąca ze współczesnej, silnie zrelatywizowanej kultury, definiująca ją jako dobrą i pożyteczną opiera się zazwyczaj na argumencie jej wpływu na zdrowie osób podejmujących współżycie. Drugim z argumentów jest zgodność podejmowanych czynów z oddziaływaniem hormonalnym, a więc podejmowanie życia w zgodzie z naturą człowieka, co można odnieść do postrzegania hedonistycznego, bazującego na dominacji potrzeb ciała nad przesłankami wypływającymi z rozeznania intelektualnego i duchowego. Ów hedonistyczny motyw, upowszechniony na mocy cywilizacyjnych przemian jawi się dziś jako wyzwanie nie tylko dla duszpasterstwa rodzin, ale dla wielu gałęzi pastoralnej działalności Kościoła. Komentowanie obu wyżej przedłożonych argumentów, usiłujących uzasadnić używania antykoncepcji, jest dla jasności prowadzonego wywodu zbędne, ich przywołanie ma na celu ukazanie poglądów osób i trendów współcześnie obowiązujących, które niewątpliwie pływają na duszpasterstwo rodzin i jego właściwy zakres. Trzeba zauważyć, iż pozytywna ocena antykoncepcji bywa niejednokrotnie związana z poglądem, iż jest ona skuteczna w odpowiedzialnym planowaniu rodziny, zwłaszcza rodziny małodzietnej, będącej przykładem społecznie pożądanego modelu rodziny (Gorbaniuk, Szyszka, Goleń 2022, 229).

Duszpasterstwa rodzin w praktyce pastoralnej Kościoła w Polsce

Duszpasterstwo rodzin stanowi jeden z filarów działań pastoralnych Kościoła w Polsce, które przez lata swojego funkcjonowania wpisało się na trwałe w realia diecezji polskich, działając w oparciu o dokumenty Soboru Watykańskiego II w szczególności

Konstytucję *Gaudium et Spes* (Mierzwiński 2016, 23). Faktem jest, iż wraz z owym utrwaleniem wspomnianego duszpasterstwa może być ono ujmowane nieco fasadowo jako formalna gałąź działań na poziomie diecezji, faktycznie jednak domaga się ona stałego rozwoju. Omówione w niniejszym artykule propozycje duszpasterskie skierowanych do rodzin, nie wyczerpują pastoralnego bogactwa Kościoła w Polsce, ich ukazanie ma na celu zarysowanie pewnych prądów we współczesnej rzeczywistości duszpasterstwa rodzin, pozwalających na implementację nauczania moralnego Kościoła obejmującego także problematykę antykoncepcji.

Należy zaznaczyć, iż duszpasterstwo rodzin można wpisać nie tylko w jedną z gałęzi duszpasterstwa specjalistycznego, realizowaną przez stosowny wydział bądź referat kurialny. Nie można w tym miejscu umniejszać roli kurialnych organów w procesie duszpasterskiego planowania oraz realizacji określonych zadań duszpasterskich w diecezjach, należy jednak zauważyć, iż znaczna część współcześnie proponowanych propozycji duszpasterskich ma charakter akcyjny, jest więc oparta o wydarzenia prowadzone jednorazowo bądź cyklicznie w dużych odstępach czasu, które jednak nie mają charakteru realizacji ujętej w program formacji, jest to tzw. duszpasterstwo eventowe (Kleczka 2021, 45). Duszpasterstwo rodzin nie może prawidłowo funkcjonować w okazjonalnej czy też doraźnej formie, ale musi zostać oparte o solidnie opracowany program formacyjny, cechując się nie tylko regularnością, ale przede wszystkim dostępnością i otwartością odpowiedzialnych za nie prezbiterów.

Niewątpliwie najpowszechniejszy, kluczowym modelem duszpasterstwa rodzin w Polsce, stanowią grupy i wspólnoty podejmujące regularne działania formacyjne, prowadzone w duchu realizacji określonych założeń ujętych w długofalowy i wieloaspektowy program, w którym ujęte są także kwestie bioetyczne wypływające wprost z formacji sumienia opartego na chrześcijańskiej moralności (Pyźlak 2015, 81). Nie sposób w tym miejscu wymienić wszystkich wspólnot realizujących wyżej wskazane założenia w duchu troski o rodziny, które powstały w ostatnich latach. Warto jednak przywołać przykład wspólnoty działającej w stylu duszpasterstwa opartego na szerokim i niezwykle obszernym, wieloletnim programie, wspólnoty, która przez dekady utrwaliła swoją obecność w pastoralnym krajobrazie Polski jako rodzinna gałąź Ruchu Światło-Życie, tj. Domowy Kościół, wyprowadzający swe założenia jeszcze koncepcji formacyjnej wielkiego polskiego pastoralisty, Czcigodnego Sługi Bożego ks. Franciszka Blachnickiego, który swoje działania wywodził z francuskiego ruchu Équipes Notre-Dame, obecnie także funkcjonującego w Polsce (Chmielewski 2024, 300). Praca formacyjna Domowego Kościoła opiera się przede wszystkim na małych wspólnotach gromadzących katolickich małżonków, którzy w kameralnej grupie nazywanej kręgiem, wspólnie modlą się, rozważają Słowo Boże, a także dzielą się wydarzeniami z życia ich rodzin, budując wzajemną atmosferę otwartości opartej na zaufaniu i wsparciu. Co istotne, Domowy Kościół funkcjonując

w rzeczywistości parafialnej nie poprzestaje jedynie na samym kształtowaniu sumienia i udzielania wskazań oraz wsparcia w życiu moralnym i religijnym, ale dąży do pogłębionego zaangażowania małżonków i ich dzieci w życie parafii, kształtując jej obraz jako otwartej wspólnoty, najpełniej uobecniającej się na płaszczyźnie liturgicznej celebracji.

Wydaje się, iż duszpasterstwo prowadzone we wspólnotach pozwala na poruszenie problematyki bioetycznej w sposób komplementarny i pełny, w oparciu o poszerzoną analizę omawianych kwestii, bez konieczności ograniczenia ich do określonej ramy czasowej jednego tylko spotkania. Trzeba podkreślić, iż członkowie wspólnot skupiających rodziny są powszechnie postrzegani jako ludzie silnie związani z Kościołem, którzy w praktyce życia stosują się do ujętych w nim norm moralnych, w etyce życia rodziny i małżeństwa realizując swoje powołanie. W ostatnich dziesięcioleciach, jak wskazuje literatura przedmiotu, moralność ludzi wierzących uległa przekształceniom, polegających m.in. na osłabieniu religijnych motywacji ich wyborów moralnych i przyjmowanych postaw życiowych (Mariański 2023, 50).

Przykładem nowatorskiej formuły działalności prowadzonej w ramach duszpasterstwa rodzin jest cykl spotkań o nazwie „Solniczka" odbywających się w diecezji drohiczyńskiej. Cykl ów oparty został o schemat siedmiu spotkań, których treść została oparta na adhortacji apostolskiej Ojca Świętego Franciszka *Amoris laetitia* (Solniczka, n.d.) Oparcie działalności formacyjnej na papieskim nauczaniu oraz ujęcie pracy duszpasterskiej w regularnej, powtarzalnej i przystępnej formule może stanowić przykład dokonania redefinicji działań pastoralnych, tak istotnej dla jakości i efektywności współczesnego duszpasterstwa.

Chodź wspomniany program jest skierowany do małżonków i osób zakochanych w pewnym stopniu wpisuje się w działania ujęte jako duszpasterstwo rodzin, pełni bowiem także rolę wymiaru formacyjnego, charakteryzuje się bowiem nie tylko zintensyfikowaną cyklicznością, ale przede wszystkim jest oparty na konkretnym, zdefiniowanym programie, może więc zakładać określone cele, stawiać wyzwania i wspierać w ich realizacji. Należy pozytywnie ocenić i propagować te spośród wyżej wspomnianych wydarzeń, które mają charakter serii powiązanych tematycznie spotkań, pozwalających pogłębić duchowość małżeńską i rodzinną, a przede wszystkim, dać szansę małżonkom na interakcję w postaci omawiania zadanych przez nich pytań. Przywołany powyżej cykl spotkań cechuje wzajemna niezależny charakter poszczególnych spotkań, których uczestnik może stopniowo poszerzać intelektualne i duchowe horyzonty zarówno krocząc drogą siedmiu kolejnych spotkań, jak i uczestnicząc jedynie w wybranych przez siebie terminach – w obu przypadkach zakres formacyjny wydarzenia pozwala na podjęcie konkretnej refleksji i wdrożenie jej w codzienności. Ów cykl formacyjny pozwala dostrzec miłość jako autentyczną i szczerą relację bez górnolotnych, marketingowych haseł, przy jednoczesnym

zachowaniu uniwersalnego przekazu treści umożliwiającego ich przyswajanie przez zróżnicowane grupy wiekowe.

Faktem jest, iż człowiek, z uwagi na skłonność swojej natury i konsekwencje grzechu pierworodnego ma w sobie wrodzoną skłonność do egoizmu, a więc miłości własnej, którą, zwłaszcza w małżeństwie musi przełamywać (Węgrzyn 2024, 117). Może się to dokonywać poprzez podejmowanie stałej pracy i dokonywanie ciągłych wyborów na mocy otrzymanej od Boga wolnej woli, stąd też niezwykle zasadne jest poruszanie kwestii bioetycznych we wspólnotach formacyjnych, bowiem także ich członkowie wymagają wsparcia w wielu życiowych problemach ulokowanych na styku moralności chrześcijańskiej oraz biologii. Konieczna jest więc formacja sumienia, otwartego na łaskę i wrażliwego na prawdę, pozwalającego odpowiednio rozeznawać w wielorakich sytuacjach, występujących w ludzkim życiu (Derdziuk 2022, 136).

Duszpasterstwo rodzin wobec antykoncepcji

Samo zagadnienie antykoncepcji doczekało się już ogromnej ilości opracowań stad też nie jest celem niniejszego artykułu szczegółowa analiza tego problemu, zadaniem tegoż opracowania jest zasygnalizowanie problemu, który w duszpasterstwie rodzin jest niekiedy pominięty czy przemilczany, a który stanowi ważne wyzwanie dla działalności pastoralnej Kościoła w Polsce. Należy bowiem dążyć, po procesie ewangelizacji do właściwej formacji osobowej człowieka, obejmującej także właściwe kształtowanie sumienia. Dopuszczanie wyjątków od normy, indywidualnie rozumianej uznaniowości jest bowiem problemem, który pojawia się także w rodzinach i małżeństwach katolickich.

Nie sposób prawidłowo wzrastać na drodze wiary, podczas gdy pewne istotne kwestie moralne pozostają w sprzeczności z prawem Bożym. Narzekanie na współczesny świat jest w Kościele w Polsce pewnym stałym elementem pojawiającym się regularnie w wielu homiliach czy też kazaniach, faktem jest jednak, iż konieczne jest podjęcie odpowiednio nakierowanych działań duszpasterskich i praca podstaw, ogólne kwestionowania rzeczywistości wydaje się być już dziś passe, z rzeczywistością bowiem należy się zmierzyć w pracy pastoralnej, ograniczanie się do jej kwestionowania nie przysłuży się w istotny sposób wzrostowi duchowemu wiernych (Potoczny 2021, 143).

Faktem jest, iż duszpasterstwo rodzin i prowadzone w jego ramach działania pastoralne nie mogą się skupić na antykoncepcji jako takiej – nie jest ona wrogiem ucieleśnionym, jest raczej pozostawania w mentalności antykoncepcyjnej, uwarunkowanego hedonistyczny i egoistycznym postrzeganiem życia. Ta zaś postawa wypływać może z pychy, budującej w człowieku postawę niezgody na życie w zgodzie z moralnym nauczaniem Kościoła, a przy tym kształtującej przekonanie o własnej, nieomylnej decyzyjności.

Kluczem do pracy z małżeństwami stosującymi antykoncepcję nie jest więc jedynie krytyka tego zjawiska, w dobie rozwiniętej psychologii, powszechnego dostępu do materiałów kształtujących duchowość osób wierzących oraz na podstawie bagażu doświadczeń duszpasterstwa ogólnego i specjalistycznego należy, w zgodzie z myślą papieża Franciszka zaproponować metodę towarzyszenia małżeństwom (AL 232). Ocena postępowania w zgodzie z nauczaniem Kościoła, wpływająca na moralność danego małżeństwa może być błędna, jeśli zostanie dokonana wyłącznie na podstawie stosowanej metody. Trzeba podkreślić, iż wielu komentatorów także w promowanej przez Kościół metodzie Naturalnego Planowania Rodziny dostrzega wpływ mentalności antykoncepcyjnej, każdorazowe podjęcie współżycia winno bowiem wiązać się z otwarciem na ewentualne poczęte życie, zamkniecie się na nie, także w przypadku stosowania NPR, mimo, iż sam akt umacnia jedność małżonków i buduje ich relacje wspierając ich drogę do świętości, wyklucza jednak zrodzenie potomstwa, a więc jeden z podstawowych celów małżeństwa. Trzeba zauważyć, iż wielu małżonków odpowiadając na pytanie czym według nich jest regulacja poczęć i jakie mają z nią skojarzenia wprost zaliczyło regulację poczęć do metod antykoncepcyjnych (Rzepka 2022, 168).

Nowa jakość duszpasterstwa jest praktycznym wprowadzeniem w życie nawoływania św. Jana Pawła II wskazującego na konieczność nowej ewangelizacji (RM 30). Wydaje się, iż człowiek żyjący w trzeciej dekadzie XXI wieku, pochłonięty przez pęd współczesnego świata, przyswajający ogromne ilości informacji dostępne na wyciagnięcie ręki, może, mimo ogromu upowszechnionej wiedzy, mieć znaczne problemy w podjęciu głębszej refleksji nad zagadnieniami bioetyki. Tempo życia, ilość codziennych zobowiązań, różnorodność elementów przyciągających uwagę, a wreszcie ich atrakcyjność może przyczyniać się do zamknięcia się we własnej bańce informacyjnej, przez którą niezwykle ciężko jest przebić się z przekazem wiary, a wraz z nim z dostarczeniem przekazu moralnego, kluczowe jest jednak podjęcie działań duszpasterskich pomimo niesprzyjających warunków zewnętrznych.

Nowa ewangelizacja proponowana przez św. Jana Pawła II wydaje się swoistym remedium na problem duszpasterstwa rodzin uwzględniającego kontekst bioetyczny. Konieczne jest podjęcie działań zmierzających do odnowy duszpasterstwa rodzin w poszczególnych diecezjach, zmierzające nie tylko do podniesienie jego efektywności, ale od czego należy zacząć, do podniesienia jakości i merytoryczności przekazu.

Należy zaznaczyć, iż dla prawidłowego przeprowadzenia odnowy duszpasterstwa rodzin w działalności duszpasterskiej Kościoła trzeba odróżnić ewangelizacje od formacji (Sepioło 2024, 121). Ta pierwsza bowiem, skierowana jest do tych, którzy nie mieli kontaktu z wiarą, bądź, co dużo częstsze w warunkach polskich, w sposób świadomy żyją bez Kościoła i sakramentów, ignorując nauczanie Chrystusa, ta druga zaś winna stanowić proces kształtujący osobę, posiadającą już odpowiednie podwaliny pod prowadzenie życia duchowego. Rodzina bowiem jako podmiot

duszpasterstwa jest rzeczywistością zarówno ewangelizowaną jak i ewangelizującą (Pryba 2016, 116).

Duszpasterstwo rodzin, może więc wychodzić nie tylko z inicjatywami o charakterze formacyjnym, ale także z propozycjami ulokowanymi w nurcie ewangelizacyjnym, faktem jest jednak, iż poruszanie rozbudowanej i skomplikowanej problematyki bioetycznej winno być ulokowane już na etapie formacji. Bez pewnych podstaw moralnych i odpowiedniego wektora etycznego jaki zapewnia wiara, przyswojenie spojrzenia Kościoła na sprawy bioetyczne może okazać się zbyt trudne – rozumowe poznanie kluczowych spraw nie może odbywać się bez doświadczenia wiary, bowiem wiara i rozum muszą z sobą współpracować, stanowiąc dwa skrzydła na których unosi się człowiek (FR Wstęp).

Trzeba w tym miejscu podkreślić, iż wśród kierunków pastoralnych duszpasterstwa rodzin należy także wymienić objęcie opieką tych wiernych, którzy nie prowadzą regularnego życia sakramentalnego i mają obojętny bądź wrogi stosunek do wiary. Kościół jest bowiem posłany do wszystkich ludzi bez wyjątku, stąd też konieczność poszukiwania dróg dotarcia do osób mu obojętnych lub niechętnych (EG 24; Siepert 2023, 76).

Niewątpliwie o sprawach tak delikatnych jak bioetyka, nie można rozmawiać z małżonkami jedynie z poziomu pasterza, który z pewnego dystansu przekazuje zasady życia swoim owcom. Wskazanie papieża Franciszka, mówiącego o pasterzu, który winien pachnieć swoimi owcami, wydaje się w tym miejscu niezwykle trafne, dla określenia redefinicji, której należy dokonać w duszpasterstwie rodzin w Kościele w Polsce (Draguła 2018, 167).

Dla właściwej percepcji spraw związanych z bioetyką, konieczne jest zapewnienie możliwości indywidualnej, intymnej i dyskretnej rozmowy par małżeńskich z duszpasterzem stąd formy stosowane wobec par żyjących w związkach niesakramentalnych, można zaimplementować także do pracy z parami małżeńskimi, okazując im troskę i duszpasterską miłość (Ostaszewski 2022, 331). Należy zauważyć, iż zapewnienie takiej możliwości wymaga zmiany organizacji duszpasterstwa nie tylko w wymiarze diecezjalnym, ale przede wszystkim zmiany funkcjonowania parafii, wymaga wreszcie nawrócenia pastoralnego, uświadamiającego prezbiterom ich rolę w przekazie Ewangelii oraz umożliwiającego właściwą percepcję ewangelicznego stwierdzenia, odnoszącego się do faktu, iż zdrowi nie potrzebują lekarza (Sobkowiak 2023, 311).

Pozostawiając sprawdzony model małych wspólnot, w których małżeństwa będą mogły się wspierać i wymieniać doświadczeniami, należy w duchu nauczania papieskiego także zapewnić możliwość duszpasterskiego towarzyszenia parom małżeńskim (Fedorowski 2021, 361). Zapewne jest to związane z obłożeniem duszpasterzy nowymi, niezwykle czasochłonnymi i wymagającymi obowiązkami, jednak

duszpasterski model towarzyszenia należy pilnie wprowadzić w rzeczywistość pastoralną Kościoła w Polsce.

Towarzyszenie pozwala bowiem nie tylko poznać i prawidłowo rozeznać potrzeby i problemy poszczególnych par, stanowi przede wszystkim wyraz gotowości Kościoła, który w osobie kapłana chce poświęcić się pracy o niezwykle wąskim i zindywidualizowanym charakterze. Towarzyszenie stanowi wyraz prawdziwości Kościoła, podkreśla bowiem, iż w Mistycznym Ciele Chrystusa troska o Jego poszczególne członki nie ogranicza się jedynie do odgórnego przekazu zasad moralnych, przeciwnie, odpowiedzialni duszpasterze mogą poświęcić się bieżącemu wspieraniu wiernych w doskonaleniu swojego życia moralnego oraz formuły okazjonalne (Pyźlak 2018, 125).

Towarzyszenie parom małżeńskim wydaje się nową, choć niezwykle trudną dla duszpasterstwa rodzin drogą. Pozwala jednak na postawienie przed duszpasterzem określonych kwestii, które mogą wymagać indywidualnego rozstrzygnięcia, można stwierdzić, iż taka formuła duszpasterskiej troski może być jednocześnie forma kierownictwa duchowego. W indywidualnym procesie wzrastania, któremu towarzyszy kapłan, para małżeńska może otworzyć się przed nim, zbudowawszy uprzednio relację wzajemnego zaufania i szacunku.

W świetle powyższych spostrzeżeń jako niezwykle istotne jawią się kompetencje poszczególnych duszpasterzy. Faktem jest, iż wszyscy prezbiterzy opuszczający wyższe seminaria duchowne winni być teoretycznie przygotowani do pracy w duszpasterstwie parafialnym, uzdolnienie do składania w nim daru z siebie (Tryk 2021, 253). Trzeba podkreślić, iż wielu z obecnie posługujących prezbiterów ukończyło seminaria w czasach duszpasterstwa o profilu masowym, ich przygotowanie nie jest więc adekwatne do współczesnych wyzwań, fakt ten sami kapłani potwierdzają poprzez wskazanie w badaniach na ów dysonans (Wielebski 2023, 106). No poziomie poszczególnych diecezji konieczne jest podjęcie dobrze zaplanowanych działań zmierzających do podniesienia poziomu wiedzy specjalistycznej w tym psychologii i pedagogiki, a także pogłębiania wrażliwości emocjonalnej i intelektualnej duszpasterzy mających styczność z duszpasterstwem rodzin.

Należy zauważyć, iż w szerokiej definicji duszpasterstwa mieszczą się także funkcjonujące w nim gałęzie specjalistyczne, stad też należy dołożyć starań, aby zarówno podczas formacji podstawowej przyszłych prezbiterów, ujętej w ramy seminaryjne, jak i w formacji permanentnej tych, którzy otrzymali już sakrament święceń w szczególny sposób zaakcentować aspekty psychologii, etyki, oraz biologii, charakterystyczne dla małżonków (Goleń 2013, 769). Odpowiednie kompetencje tych, którzy wezmą duszpasterską odpowiedzialność za rodziny to także odpowiednia postawa ludzka, umiejętność słuchania oraz subtelnego udzielania wskazówek, pozbawionego nadużywania autorytetu, bez odzierania spraw bioetycznych z należnego im szacunku. Kluczowe jest więc podniesienie poziomu wiedzy prezbiterów

oraz wypracowania w nich, na ile to możliwe, kompetencji umożliwiających towarzyszenie małżonkom, co jest niezwykle istotne w świetle obecnych trendów pastoralnych i kierunków duszpasterstwa przyszłości. Niniejszy postulat nie należy do osamotnionych, w literaturze przedmiotu można spotkać stanowisko, wskazujące na potrzebę zorganizowania form kształcenia spowiedników, w tym również formuł o jakości akademickiej, np. studiów podyplomowe obejmujących kluczowe zagadnienia bioetyczne (Dziuba 2015, 89).

Wielorakie narzędzia, jakimi wspólnota Kościoła operuje w drodze formacji oraz ewangelizacji, winny być adekwatne do świadomości i zdolności percepcyjnych odbiorców, w tym kluczu jawi się konieczność zastosowania autentycznego przekazu wpisując się w nową kulturę komunikacji interpersonalnej (Gralczyk 2022, 313). Przyjęta obecnie formuła obecności doradców życia rodzinnego, tak na poziomie diecezjalnym, jak i w poszczególnych dekanatach czy parafiach, oparta na pełnieniu przez wskazane i przygotowane do tego zadania osoby dyżurów w parafialnych salkach i kancelariach może przywoływać na myśl utarty archetyp urzędnika, mimo najlepszych intencji i zamysłu duszpasterskiego dalekie jest od koniecznej elastyczności i otwartości na zróżnicowane potrzeby małżonków.

Niniejszy artykuł nie ma na celu jakiejkolwiek stygmatyzacji tych osób, wskazuje jednak, iż wobec wyzwań stawianych przez nowe pokolenie, które wchodzi w czas objęcia ich reprezentantów przez duszpasterstwo rodzin, nie sposób jest pozostać przy starym modelu udzielania wsparcia merytorycznego przez Kościół. Przyjmowanie par małżeńskich, chcących uzyskać potrzebną im pomoc merytoryczną, a niekiedy także oczekujących duchowego pokierowania nie może odbywać się w sposób przypominający do złudzenia rzeczywistość administracyjną, dotyczącą spraw urzędowych.

Nie sposób jest rozmawiać o szczegółach życia intymnego, cyklu biologicznym kobiety czy wreszcie o szczegółowych zagadnieniach bioetycznych w warunkach, które nie zapewniają odpowiedniego poczucia komfortu i bezpieczeństwa. Wydaje się, iż po zapewnieniu odpowiednich kompetencji duszpasterzy, jednym z podstawowych działań, jakie pilnie należy podjąć dla podniesienia jakości duszpasterstwa rodzin w Kościele w Polsce jest zatroszczenie się o odpowiednią przestrzeń spotkania małżonków z duszpasterzami i osobami zaangażowanymi w duszpasterstwo rodzin, pozwalającą w sposób komfortowy porozmawiać o istotnych dla związku problemach i wyzwaniach.

Kolejnym elementem, wpisującym się w konieczność reorganizacji duszpasterstwa rodzin w Polsce jest zapewnienie odpowiedniej jakości przekazu głoszonych prawd, co ważne w komunikowaniu religijnym konieczne jest zapewnienie także atrakcyjności przekazu (Pastwa 2020, 44). Nawet najbardziej merytorycznie umotywowane tezy nie będą miały zbyt dużej szansy na ich przyswojenie, jeśli nie zostaną one zaprezentowane w sposób atrakcyjny, z użyciem odpowiednich narzędzi

zapewniających nie tylko jakość przekazu, ale też umożliwiających ich klarowne zaprezentowanie. Osoby młode, przyzwyczajone do życia w kulturze imagologicznej opierającej się na zwięzłych formach obrazkowych i syntetycznym przekazie treści, będą niewątpliwie lepiej przyswajały treści przekazywane w ramach ich kodów kulturowych (Wysocka 2019, 13).

W tym kluczu należy więc zaznaczyć nie tylko potrzebę aktualizacji języka używanego do przekazu duszpasterskiego, który, zwłaszcza w przypadku kwestii bioetycznych, mimo skomplikowanych problemów powiązanych niejednokrotnie z terminologia medyczną, musi pozostawać jasny dla przeciętnego odbiorcy. Język, jakim posługuje się Kościół musi być dostępny dla wszystkich, nie może przy tym rozmywać czy umniejszać przesłania Ewangelii (Siepert 2024, 253). Podstawą właściwego przyswojenia, przepracowania i skutecznej implementacji podnoszonych przez Kościół zagadnień może być tylko wcześniejsze pełne zrozumienie problematyki.

Należy zauważyć, iż w omawianiu problemów bioetycznych, dotykających intymnych warstw wspólnoty małżonków, musi towarzyszyć szczególna delikatność i wrażliwość. Dobrym rozwiązaniem, pozwalającym na zbudowanie wzajemnego zaufania jest zaproszenie do aktywnej działalności wiernych świecki, którzy jako sakramentalne małżeństwa mogą posługiwać zarówno na polu ewangelizacji jaki i bieżącej formacji małżonków. Odpowiednie przygotowanie par małżeńskich jako liderów wspólnot może stanowić przykład dowartościowania podmiotowej roli katolików świeckich w Kościele (Lipiec 2022, 50).

Proces ów można już zaobserwować w inicjatywach podejmowanych przez Kościół w Polsce; organizowanie spotkań z małżonkami katolickimi, których nie ogranicza się jedynie do warstwy wykładowej, ale które zawierają także osobiste świadectwo życia, a przede wszystkim są także przestrzenią dyskusji ze zgromadzonymi na nich uczestnikami, umożliwiając tym samym poruszenie kwestii, w których niezwykle budującą rolę może mieć właśnie wspomniane świadectwo życia małżonków oraz ich doświadczenie, wskazujące, iż życie w zgodzie z Ewangelią, nie tylko nie jest niemożliwe, co więcej jest pomimo trendów i globalnych kierunków rozwoju niejednokrotnie sprzecznych z nauczeniem Jezusa Chrystusa może być ono ubogacające i umacniające dla małżeńskiej i rodzinnej wspólnoty. Wspomniane świadectwo dawane przez małżonków ma szczególne znaczenie dla procesu wychowania do szacunku wobec życia, bowiem to właśnie sami małżonkowie są wraz z Bogiem jego dawcami, ale też i opiekunami (Flader 2021, 51).

Konkluzje

Podejmując próbę konkluzji nad przedstawionymi zagadnieniami należy podkreślić, iż duszpasterstwo rodzin w Kościele w Polsce stoi dziś na progu gruntownej reformy, od której właściwego przeprowadzenia zależy jego dalsza skuteczność i efektywność podejmowanych działań. Choć propozycje skierowane do par małżeńskich i rodzin

są liczne i łatwo dostępne, trzeba uwzględnić kontekst wpływu współczesnej kultury i tempo zmian społecznych, wymuszające niejako redefinicję pewnych rozważań pastoralnych. Wydaje się, iż nowe koncepcje duszpasterskie, odpowiadające współczesnym wyzwaniom mogą być szczególnie cenne dla duszpasterstwa rodzin, które w najbliższych dekadach obejmie swoim zasięgiem także osoby z generacji Z, która jako grupa wiekowa wychowana w świecie zglobalizowanym i zcyfryzowanym, jawi się jako pokolenie, które w istotny sposób może wpłynąć na dotychczasowe standardy życia społecznego (Saishreya, Manesh 2021, 344; Akonom 2024, 19).

Antykoncepcja jako wyzwanie bioetyczne i moralne obecne także w pewnej mierze w życiu małżonków katolickich jest dziś niewątpliwie tematem, wobec którego nie tylko nie można przejść obojętnie czy tez pozostać na etapie podstawowych i ogólnych komunikatów, przeciwnie, zagadnienie to stanowiąc jedno z kluczowych wyznawań dla współczesnego duszpasterstwa małżeństw i rodzin domaga się personalistycznego ujęcia, zdefiniowanego w takim planowaniu pastoralnym, które nacechowane jest towarzyszeniem, a więc wspólną drogą, jaką należy iść wraz z małżonkami, wspierając ich wobec wyzwań i problemów codzienności, w walce z własną słabością i jej skutkami w drodze do uporządkowania życia intymnego.

Bibliografia

Akonom, J. (2024). Święty Jan Paweł II w oczach współczesnej młodzieży. *Kultura-Media-Teologia*, 58, 6–29.

Chmielewski, D. (2024). Wyświęceni i poślubieni – obok czy razem? *Studia Ełckie*, 26 (3), 291–310.

Czerwonka, G. (2020). Duszpasterskie towarzyszenie małżonkom w odpowiedzialnym rodzicielstwie. *Roczniki Teologiczne*, 67(6), 105-120.

Dańczak, M. (2024). Odpowiedzialne rodzicielstwo w nauczaniu Pawła VI i Jana Pawła II z perspektywy współczesnej młodzieży. *Teologia i Moralność*, 19 (36), 55–66.

Derdziuk, A. (2022). Nierozerwalność małżeństwa. *Roczniki Teologiczne*, 69 (3), 133–137.

Draguła, A. (2018). Papieża Franciszka metafory Kościoła. *Colloquia Theologica Ottoniana*,1, 159–177.

Drożdż, B. (1998). Sekularyzacja a duszpasterstwo. *Roczniki Teologiczne*, 45 (6), 241–252.

Dziuba, A.F. (2015). Spowiednik wobec penitenta z problemami bioetycznymi. *Rocznik Teologii Katolickiej*, 14 (2), 87–96.

Fedorowski, K. (2021). Towarzyszenie duszpasterskie młodym małżeństwom w świetle posynodalnej adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia*. *Studia Ełckie*, 23 (3), 357–367.

Fiałkowski, M. (2024). Opcja preferencyjna na rzecz rodziny odpowiedzią Kościoła w Polsce na postępujący proces sekularyzacji. *Verbum Vitae*, 42 (1), 93–102.

Filipowicz, M. (2017). Rodzina jako pierwsze środowisko wychowawcze. Zadania i ideał wychowawczy – z perspektywy nauczania Kościoła. *Łódzkie Studia Teologiczne*, 26 (1), 127–146.

Flader, M. (2020/2021). Portale społecznościowe – wróg czy sprzymierzeniec? Jak rozsądnie głosić Ewangelię życia w przestrzeni internetowej. *Premislia Christiana*, 19, 49–56.

Franciszek. (2013). Adhortacja *Evangelii Gaudium* (= EG).

Goleń, J. (2013). Formacja alumnów do duszpasterstwa rodzin. W R. Kamiński, G. Pyźlak i J. Goleń (red.). *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna* (s. 761–771). Lublin: Bonus Liber.

Gorbaniuk, J., Szyszka, M., Goleń, J. (2022). Postrzeganie dzietności rodziny na podstawie badań porównawczych z 2013 i 2021. Wskazania dla katolickiego duszpasterstwa rodzin. *Verbum Vitae*, 40 (1), 209–234.

Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego (2024). *Kościół w liczbach. Annuarium Statisticum Ecclesiae in Polonia.* Warszawa (= ISKK).

Jan Paweł II. (1998). Encyklika *Fides et Ratio* (= FR).

Jan Paweł II. (1990). Encyklika *Redemptoris Missio* (= RM).

Kasprzak, A.A. (2024). Przemiany społeczno-kulturowe małżeństwa i rodziny w rozeznaniu duszpasterskim arcybiskupów Warszawy na podstawie analizy Relacji pięcioletnich Archidiecezji warszawskiej w okresie ostatniego półwiecza. *Poznańskie Studia Teologiczne*, 45, 135–177.

Kleczka, K. (2021). Jesień Kościoła w Polsce. *Znak*, 798 (11), 38–45.

Kongregacja ds. Duchowieństwa. (2020). Instrukcja *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła* (= ND).

Kućko, W. (2021). Ochrona integralności i godności poczętego życia ludzkiego w świetle audycji Piotra Lenartowicza SJ na falach Radia Watykańskiego. W J.W. Adamowski, D. Kuźmina i J. Woźniak-Kasperek (red.). *Audycje Radia Watykańskiego: treści, konteksty, interpretacje. Na podstawie wybranych nagrań* (s. 106–123). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP.

Laddach, A. (2021). Pawła VI i Jana Pawła II nauczanie o seksualności–założenia, recepcja, dyskusja. *Forum Teologiczne*, 22, 171–189.

Lemek, K. (2022). Główne linie działania duszpasterstwa młodzieży w świetle adhortacji *Christus vivit*. *Studia Katechetyczne*, 18, 261–278.

Lipiec, D. (2022). Formacja apostolska liderów świeckich. *Teologia i Człowiek*, 57 (1), 49–62.

Mariański, J. (2023). Procesy indywidualizacyjne w rodzinie. *Viae Educationis*, 3, 40–54.

Mariański, J. (2021). Sekularyzacja i indywidualizacja jako kontekst przemian rodziny polskiej. *Pedagogika. Studia i Rozprawy*, 30, 9–31.

Mariański, J. (2021). *Scenariusze przemian religijności i Kościoła katolickiego w społeczeństwie polskim. Studium diagnostyczno-prognostyczne.* Lublin: Wyższa Szkoła Nauk Społecznych.

Mierzwiński, B. (2016). Gaudium et Spes inspiracją dla duszpasterstwa rodzin w Polsce. *Roczniki Teologiczne*, 63 (6), 17–25.

Olczyk, M. (2021). Naturalna regulacja poczęć wyrazem odpowiedzialnego rodzicielstwa. Interdyscyplinarna argumentacja o. Karola Meissnera w Memoriale Krakowskim. *Teologia i Moralność*, 16 (30), 65–81.

Ostaszewski, M. (2022). *Amoris laetitia* wyzwaniem dla duszpasterzy wobec osób żyjących w związkach. *Studia Elbląskie*, 23, 319–335.

Ozorowski, M. (2020). Strategia pomocy rodzinie w Kościele. Zarys problematyki na przykładzie doświadczeń polskich. *Studia Aloisiana*, 11(3), 37-50.

Pastwa, R.J. (2020). Komunikowanie religijne na przykładzie Kościoła katolickiego w Polsce z uwzględnieniem kontekstu pandemii koronawirusa. *Kultura–Media–Teologia*, 2, 38–60.

Piontek, D. (2001). *Komunikowanie polityczne i kultura popularna. Tabloidyzacja informacji o polityce.* Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.

Potoczny, M.R. (2021). Pozytywne definicje rodziny chrześcijańskiej w magisterium papieskim po Soborze Watykańskim II jako wyzwanie dla inicjatyw duszpasterskich w Roku Rodziny *Amoris laetitia*. *Teologia i Człowiek*, 55 (3), 131–144.

Pryba, A. (2024). Towarzyszenie małżonkom w drodze ku świętości w Ruchu Équipes Notre-Dame. W J. Stala, E. Osewska (red.), *Życie rodzinne w dyskursie nauk o rodzinie* (s. 345–358). Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos.

Pyźlak, G. (2015). Pracownicy duszpasterstwa rodzin i ich zadania. *Studia nad Rodziną*, 19(37), 67–87.

Pyźlak, G. (2018). Towarzyszenie duszpasterskie małżonkom i rodzinom. *Roczniki Teologiczne*, 65(6), 123–136.

Pyźlak, G. (2022). Czystość w narzeczeństwie i w życiu małżeńskim. *Teologia i Człowiek*, 59(3), 97-114.
Rabczyński, P. (2024). Rodzina chrześcijańska w procesie rozpoznawania i kształtowania powołania kapłańskiego dziecka w kontekście postępującej sekularyzacji w Polsce. *Studia Warmińskie*, 61, 459–477.
Rzepka, K. (2022). Regulacja poczęć a cykl życia rodziny w świetle badań małżonków. *Verbum Vitae*, 40(1), 193–207.
Sepioło, A. (2024). *Nawrócenie misyjne Kościoła i parafii.* W Komisja Duszpasterstwa Konferencji Episkopatu Polski (red.), *Pielgrzymi nadziei. Program duszpasterski Kościoła katolickiego w Polsce na rok 2024/2025. Zeszyt teologiczno-pastoralny* (s. 113–121). Opole: Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża.
Siduniak, M. (2022). Towarzyszenie małżeństwom mieszanym… Perspektywa pastoralna Kościoła rzymskokatolickiego. *Resovia Sacra*, 29, 449–468.
Siepert, H. (2023). Ateizm praktyczny jako wyzwanie dla zbawczej działalności Kościoła. *Studia Ełckie*, 25 (1), 71–86.
Siepert, H. (2024). Działalność pastoralna Kościoła w świetle Dossier Europejskiego Zgromadzenia Synodalnego. *Łódzkie Studia Teologiczne*, 33 (1), 247–262.
Sobkowiak, J.A. (2023). Rodzina między kryzysem a odnową. Potrzeba» duszpasterskiego nawrócenia« w kontekście posynodalnej adhortacji *Amoris laetitia*. *Studia Pelplińskie* 57, 293–313.
Szałanda, T. (2022). Nawrócenie synodalne w rozumieniu papieża Franciszka. *Sympozjum* 42 (1), 55–71.
Śmigiel, W. (2014). Rodzina wspólnotą ewangelizowaną i podmiotem ewangelizacji. *Łódzkie Studia Teologiczne*, 23 (3), 53–63.
Tryk, H. (2021). Formacja kleryków do posługi charytatywnej w świetle projektu nowego *Ratio Institutionis Sacerdotalis pro Polonia*. *Forum Teologiczne*, 22, 249–262.
Waluś, M. (2024). *Gratissimam sane*. Rodzina drogą Kościoła. Próby refleksji po latach. *Teologia i Moralność*, 19 (36), 125–137.
Węgrzyn, D. (2024). Nadprzyrodzony charakter zgody małżeńskiej w świetle współczesnej teologii małżeństwa. *Kieleckie Studia Teologiczne*, 23, 111–128.
Wielebski, T. (2023). Kościelne uwarunkowania ewangelizacji w Polsce w kontekście parafii. *Społeczeństwo*, 163(3), 99–113.
Wysocka, E. (2019). Młode pokolenie w kulturze imagologicznej – wyzwania i zagrożenia rozwojowe. *Dydaktyka Informatyki*, 14, 11–29.